

Dit profiel dient gelezen, geïnterpreteerd en gebruikt te worden in combinatie met de leeswijzer, waarin de noodzakelijke uitleg van de verschillende paragrafen vermeld is.

Blauwborst (*Luscinia svecica*) A272

1. Status:

Vogelrichtlijn Bijlage I (inwerkingtreding 1981). Voor Natura 2000 relevant als broedvogel.

2. Kenschets

Beschrijving: De blauwborst is in het zomerkleed niet te verwarren met een andere vogel. De keel en de borst van het mannetje zijn dan helder blauw met een witte of orangerode vlek in het midden. De soort is gebonden aan vochtige gebieden met plaatselijk dichte, struikenrijke vegetaties. Tegenwoordig leeft de blauwborst vooral in verruigd rietland met opslag van wilg en/of vlier. De Nederlandse populatie overwintert rond de westelijke Middellandse Zee en vermoedelijk ook in West-Afrika bezuiden de Sahara.

Relatief belang binnen Europa: De blauwborst heeft verschillende ondersoorten die over vrijwel het gehele Palaearctische gebied verspreid zijn. De ondersoort *L.s. cyanecula* komt voornamelijk voor in Centraal Europa en heeft uitlopers naar West-Europa en de Kaspische Zee. Het zwaartepunt van de Noordwest-Europese broedpopulatie van de ondersoort *cyanecula* (witgesterde vorm) ligt in Nederland, Vlaanderen en Pas-de-Calais. Nederland herbergt een aanzienlijk deel van de van de witgesterde ondersoortpopulatie, namelijk circa 10% (5.500-7.500 paren van de 60.000 paren in 1990). De Europese populatie (280.000-530.000 paren in landen van de Europese Unie, waarvan 95% behoort tot de Noord-Europese ondersoort *L.s.svecica*, de roodgesterde vorm), vertoonde over 1970-1990 een toename. In de periode 1990-2000 waren de Europese aantallen stabiel. Inclusief de roodgesterde vorm huisvest Nederland 3% van de totale populatie binnen de EU. De Europese populatie is aangemerkt als niet-bedreigd.

3. Ecologische vereisten

Leefgebied: De broedbiotoop van de blauwborst bestaat uit verruigd rietland met wilgenopslag, moerasstruwelen of niet te dicht wilgen- en elzenbroekbos. In agrarisch cultuurland nestelt de soort in verruigde slootranden en koolzaadakkers. Belangrijk voor de blauwborst is een combinatie van kale bodem voor gebruik als voedselplek, dichte vegetatie voor zijn nestplaats en opgaande elementen zoals struiken voor zijn zang- en uitkijkpost. Het nest wordt gebouwd in de dichte vegetatie of rietruigte, op of net boven de bodem, of in een ondiepe holte langs een oever. De voedselbiotoop bestaat uit slikkige oevers, kale plekken op de bodem of lage ondergroei.

Voedsel: Blauwborsten eten vooral insecten en slakken, spinnen en wormen, maar soms ook bessen, vooral in de herfst.

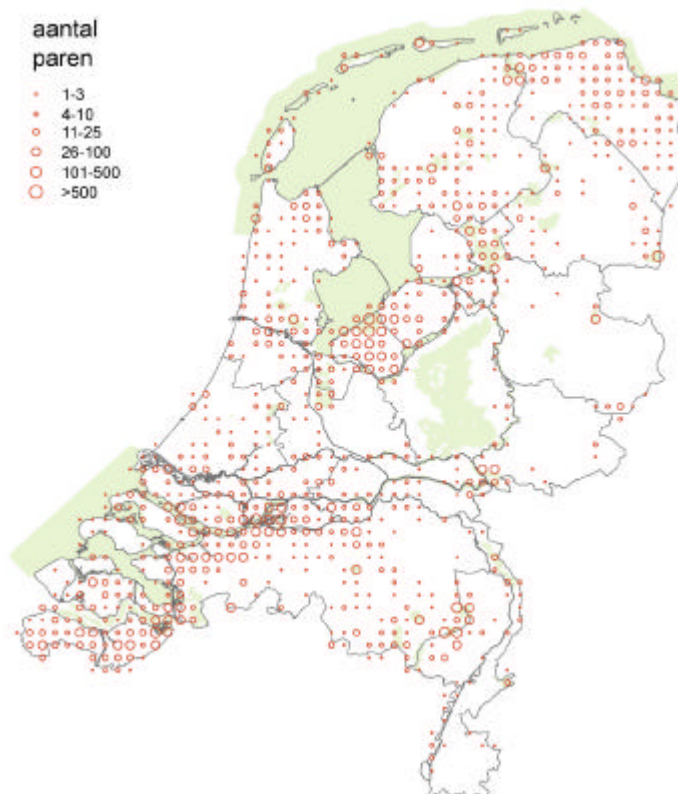
Rust: Blauwborsten vertonen een matige gevoeligheid voor verstoring (verstoring bij < 100 m afstand), net zoals de verstoringgevoeligheid van het leefgebied (besloten landschap). Omdat het merendeel van de populatie in voor recreanten moeilijk toegankelijk gebied gehuisvest is, is het effect van verstoring op de populatie waarschijnlijk matig groot. Hierbij dient te worden opgemerkt dat terreinen met minder dekking gevoeliger zijn voor verstoring en dat in zulke terreinen verstoring op grotere afstand kan optreden dan in structuurrijke terreinen. Vooral wandelaars bedreigen de rust van de blauwborst.

Minimum omvang duurzame populatie: Vanuit populatie-ecologische optiek zijn voor een duurzame sleutelpopulatie van de blauwborst ten minste 100 paren vereist. Voor een gunstige

staat van instandhouding zijn op nationale schaal ten minste 20 sleutelpopulaties vereist (>2.000 paren).

4. Huidig voorkomen

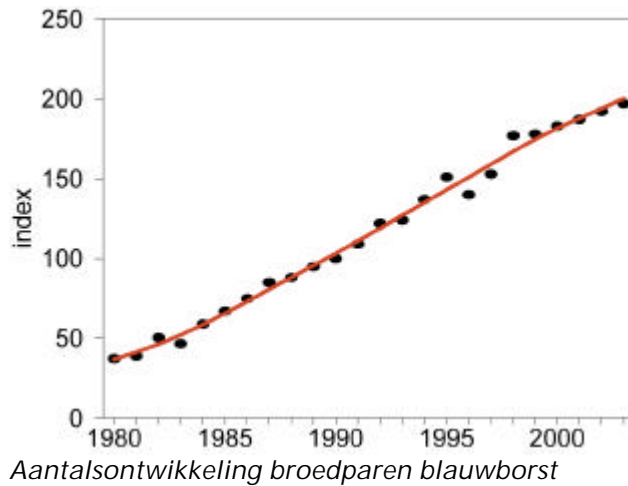
De blauwborst heeft een ruime verspreiding in Laag-Nederland, met de verreweg hoogste dichtheden in Biesbosch en Oostvaardersplassen, gevolgd door Groningen, het rivierengebied, het noordelijk Deltagebied en Zeeuws-Vlaanderen. Op de hoge gronden komt de soort alleen voor in hoogveenreservaten (vooral Peel), op natte heide, in verlandingsgebieden bij vennen en in broekbossen.

Verspreidingskaart blauwborst

5. Beoordeling landelijke staat van instandhouding

Trends in Nederland: De landelijke populatie van de blauwborst is, na decennia lange daling, vanaf 1980 ongemeen krachtig toegenomen (rond 800 paren in 1970, 3000 in 1980, 6500 in 1990, 10.000 in 2000). Daarbij heeft tevens een belangrijke uitbreiding over vooral de lage delen van het land plaatsgevonden (met een toename van presentie met 318% in 1973-2000). Ook werd het broedgebied verruimd, naast traditionele moerassen en hoogveengebieden broedt de vogel nu ook in bijv. duinvalleien, opgespoten terreinen, slootranden en akkers. Hoewel het deels gaat om populatieherstel, lijkt het weinig twijfel dat de huidige populatie groter is dan ooit eerder in de 20e eeuw. Toch is de soort enigszins kwetsbaar, omdat hij afhankelijk is van de overgangsfase van open moeras naar moerasbos (alleen beschikbaar bij voldoende natuurlijke dynamiek of menselijk ingrijpen).

Recente ontwikkelingen: De Nederlandse populatie van de blauwborst laat sinds 1981 (1981-2003) een sterke toename zien (die is significant en bedraagt > 5% per jaar). Ook over de periode 1994-2003 vertoont de landelijke trend een sterke toename (significant, >5% per jaar).

Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: gunstig

Sinds 1973-77 is het verspreidingsgebied van de blauwborst toegenomen met 317%. De toename heeft zich in eerste instantie voorgedaan in de Biesbosch en Flevoland in samenhang met het beschikbaar komen van nieuwe broedgebieden na de afsluiting van het Haringvliet en het droogvallen van Zuidelijk Flevoland. Vanuit deze kerngebieden, maar ook vanuit andere verspreidingskernen (waar de toename door andere factoren gestuurd werd), is vanaf 1980 een (her)kolonisatie van de omliggende gebieden op gang gekomen. Dit ging nog door na 1990, met een belangrijke uitbreiding van het broedgebied in West- en Noord-Nederland. De enorme toename van de blauwborst lijkt momenteel voorbij; verdere uitbreiding is nog wel denkbaar in het noorden en oosten van het land.

Beoordelingsaspect populatie: gunstig

Het verspreidingsgebied van de blauwborst is toegenomen, dankzij het beschikbaar komen van grote arealen nieuw broedgebied. Ook de aantallen hebben een forse toename laten zien in de afgelopen 20 jaar en hebben zich verviervoudigd. Op regionale schaal is het beeld wisselend, de moerassen op zeeklei laten een geringe afname zien, terwijl er in delen van het rivierengebied een sterke toename plaatsvindt. De Nederlandse broedpopulatie van de blauwborst telde in de periode 1979-1983 gemiddeld 2.500 paren en in 1999-2003 gemiddeld 10.000 paren.

Beoordelingsaspect leefgebied: gunstig

De soort is gebonden aan vochtige gebieden met plaatselijk dichte struikenrijke vegetatie, en alhoewel de soort voorkomt in een breed scala van terreintypen verschillen de blauwborsthabitats per regio. Blauwborsten moeten het vooral hebben van de overgangsfase van open moeras naar moerasbos. Deze successiefase blijft alleen aanwezig bij menselijk beheer of natuurlijke dynamiek. Waterhuishouding, waterkwaliteit en beheer zijn bepalend. Een onnatuurlijk wisselend waterpeil versnelt de vegetatiesuccessie waardoor leefgebieden ongeschikt worden. Gebrek aan dynamiek stimuleert verbossing. Vermesting in laagveenmoerassen vormt een bedreiging. Bij gebrek aan beheer gaan rietruigtes verbossen. Daarnaast is de soort een indicator van de achteruitgang van vitaal rietmoeras en valt het verschijnen van de blauwborst samen met het verdwijnen van kensoorten als grote karekiet.

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: gunstig

De periode van grote populatiegroei van de blauwborst is vermoedelijk voorbij en een lichte afname is niet onwaarschijnlijk. De grote moerasgebieden (de eerste blauwborst-kernen) zijn immers inmiddels door vegetatiesuccessie deels ongeschikt geworden. De bezetting van vele kleinere moeraselementen was vooral mogelijk door de beschikbaarheid van licht verruigde vegetaties. Ook deze leefgebieden kunnen, tenzij gericht moerasbeheer wordt gepleegd, hun betekenis voor de soort kwijtraken.

Anderzijds gaat de opmars in agrarisch cultuurland nog steeds door en is de hier en daar afnemende intensiteit van slootbeheer gunstig voor de soort. Een voordeel is dat de soort in staat

is nieuw ontstane natuurontwikkelingsgebieden of andere potentiële leefgebieden vlot te bezetten Een ernstige afname van de populatie wordt daarom niet verwacht. Het is echter onduidelijk waar de populatie precies overwintert, en of hier al dan niet gunstige landschappelijke processen gaande zijn.

Landelijke instandhoudingsdoelstelling: Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud van ten minste 5 sleutelpopulaties met een totaal van 6.500 paren.

Streefbeeld bij de landelijke instandhoudingsdoelstelling: Behoud van omvang en kwaliteit van het leefgebied is nodig voor het behoud van het huidige populatieniveau van > 6.500 paren blauwborst verdeeld over tenminste 5 sleutelpopulaties (Beschermingsplan Moerasvogels). Vanuit populatie-ecologisch oogpunt wordt gesproken over > 20 sleutelpopulaties van ieder ten minste 100 broedparen. Voldoende geschikt broedgebied voor de streefpopulatie is te behouden door de overgang van open moeras naar moerasbos, instand te houden of de successie terug te zetten. Compensatie van de terugloop van aantallen in de kerngebieden is mogelijk door moerasbeheer in kleinschalige natuurontwikkelingsgebiedjes toe te passen. Ook vermindering van intensiteit van slootkantenbeheer in agrarisch gebied draagt daaraan bij alsook een mogelijke uitbreiding van broedareal in het oostelijke rivierengebied, IJsseldal en Noordoost Nederland.

Oordeel: gunstig

Beoordeling Staat van Instandhouding		
Aspect	1981	2004
Verspreiding	gunstig	gunstig
Populatie	gunstig	gunstig
Leefgebied	gunstig	gunstig
Toekomstperspectief	gunstig	gunstig
Eindoordeel	gunstig	gunstig

6. Bronnen

- Dobben, W.H. van & Jukema, J. 1994. De Blauwborst *Luscinia svecica cyanecula* als broedvogel terug in het noordelijk kleigebied van Friesland. *Limosa* 67: 115-117.
- Hustings, F., Foppen, R., Beemster, N., Castelijns, H., Groot, H., Meijer, R. & Strucker, R. 1995. Spectaculaire ervaring van Blauwborst *Luscinia svecica cyanecula* als broedvogel in Nederland. *Limosa* 68: 147-158.
- Boer, T. ten, 2000. Beschermingsplan Moerasvogels 2000-2004. Directie Natuurbeheer, Ministerie van LNV, Wageningen.